

«БЕКТЕМИН»

К. Карасаев атындагы Бишкек
гуманитардык университетинин
проректору, филология илимдеринин
доктору, профессор Мурзахметова Г. М.

“18” 2018-ж.

Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын философия жана саясий-укуктук изилдөөлөр Институтунун жана «Манас» КТУнун алдындагы философия илимдери боюнча докторлук (кандидаттык) жана маданият таануу, искусство таануу (17.00.02-музыкалык искусство боюнча) кандидаттык диссертацияларды коргоо үчүн түзүлгөн Д.09.16.534 Диссертациялык кеңештин *Кулмамбетов Жаныш Осмоновичтин* 24.00.01 - маданияттын теориясы жана тарыхы адистиги боюнча маданият таануу илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн «Кыргыздын эпикалык театры дүйнөлүк маданияттын контекстинде» аттуу темада жазылган диссертациясынына жетектөөчү мекеме болгон К. Карасаев атындагы Бишкек гуманитардык университетинин философия жана маданият таануу кафедрасынын

ПИКИРИ

Жыйындын төрайымы: филос. и. док., проф. Исмаилова Э. И.

Катчы: Маратова Б. М.

Катышкандар: филос. и. док., проф. Орозалиев Э. С., соц.и. док., проф.

Нурова С. С., маданият таануу и. канд., доц. м. а. Усенова Н. Э., саясий и. к., доц. Ли Ю. В., доц. м. а. Байсубанов У. К., улук окут. Секиева Н. А., ага окут. Тунгатаров У. У., ага окут. Алиев К.Н., ага окут. Абдурахманов Р. А., окут. Нурдинова А. К., окут. Сатыбалдиева К. К.

1. Диссертациялык теманын актуалдуулугу.

Ж.О.Кулмамбетовдун каралып жаткан диссертациясынын актуалдуулугу күмөн туудурбайт. Азыркы кезде коомдунук аң-сезимдин бир формасы болгон искусство менен маданий тармактын өткөнүнө, учурдагысына карата билимдин тереңдеп, жалпы эле эстетикалык көз караштардын өзгөрүп, өнүгүп, изилдөө горизонтунун кеңейип жатышы,

жалпы эле дүйнөнү таанып-билүү процессинин объективдүүлүгүнө жетишүүгө олуттуу салымын кошо алат. Ушул жагдайдан алганда, дүйнөлүк сахна маданиятынын көп түрдүүлүгүн, көп моделдүүлүгүн, мозаикалуулугун таанып-билүү, гносеологиялык жактан адамзат планетасынын реалдуу картинасын ар тараптуу түшүнүүгө олуттуу жардамын тийгизе алат.

Ошондуктан, диссертант карап жаткан эпикалык (баяндоочу, нарративдик) театр маданиятынын спецификалык өзгөчөлүктөрүн, анын азыркы эстетикалык чөйрөдөгү ээлеген ордун аныктоо да өтө маанилүү факторлордон болуп саналат.

Коомдун азыркы убактагы жана келечектеги өнүгүүсүнө туура багыт берүү замандаш окумуштуулардын парзы. Бул болсо социалдык процесстерге ар тараптуу анализ жүргүзүп, мында илимий жана маданий тажрыйбалардын түрдүү формаларын, моделдерин ийкемдүү колдонууну талап кылат. Ошондой эле, азыркы гносеология дүйнөнү терең таанып-билүүдө, анын ичинде илимде социомаданий факторлордун фундаменталдык ордуна чоң маани берип жатат. Ага ылайык алардын илимдеги ордун аныктоо маселеси турат. Аталган фактордун илимдин башка тармактарына караганда социалдык-тарыхый таанып- билүүгө болгон таасири өтө чоң. Ошондуктан, диссертанттын изилдөөдө кыргыздын эпикалык театрынын табияты, анын дүйнөлүк сахна маданиятынан алган орду тууралуу маселеге кайрылуусу диссертациялык теманын актуалдуулугун дагы бир жолу бекемдейт. Автор акыйкат белгилегендей, бул факторлор бир жагынан дүйнөлүк театрдын көп түрдүүлүгүн, көп моделдүүлүгүн, анын ичинде кыргыздын эпикалык өнөрүнүн кайталангыс орду бар экендигин таанып-билүүгө кызмат өтөсө, экинчи жагынан жалпы эле дүйнөлүк маданиятынын бир түрдүү эмес, ар кыл экендигин тереңдетип түшүнүүгө, бул системада мурдатан калыптанып калган стереотиптерден, догмалардан арылууга жардам берет.

2. Диссертацияда иштелип чыккан ар бир илимий жыйынтыктын (илимий жобонун), натыйжалардын жана корутундунун негиздүүлүгүнүн, ынанымдуулугунун жана жаңылыгынын даражасы.

Ж. О. Кулмамбетов сунуш эткен диссертация дүйнөлүк театр искусствосунун көп түрдүүлүгүнүнө жараша диегесис моделиндеги кыргыздын эпикалык театрынын маңызын, анын спецификалык өзгөчөлүктөрүн талдоого арналган бир бүтүн жана комплекстүү илимий изилдөөнүн натыйжасы болуп саналат.

Диссертациядагы жетишилген натыйжалардын ынанымдуулугу жана негиздүүлүгү төмөндөгүлөр аркылуу камсыз болгон:

- тарыхый, гносеологиялык, эстетикалык ыктардын; билимдин көп кырдуу мүнөзүн эске алуучу жана акыйкат теориясын анын прагматикалык өңүттөрү менен бирге караган ыктын; таанып-билүүнүн жыйынтыктарын түшүнүүдө салыштырмалуулук принцибинин; илимий билимди анализдөөдө аны гуманитардык жана табият таануучу тармактардын биримдиги катары эсептеген системалык ыктын; тарыхый процессти кароодо герменевтикалык ыктын; таанып-билүүнүн маңызын түшүнүүдөгү социомаданий, аксиологиялык ыктардын колдонулушу аркылуу;

- анализ, синтез, системалуулук, абстрактуудан конкреттүүлүккө өтүү, тарыхыйлуулук менен логикалыктын биримдиги ж. б. жалпы илимий методдордун, диалектикалык методдун колдонулушу аркылуу;

- чет элдик, ата мекендик олуттуу эстетикалык жана илимий теориялык жоболор менен жыйынтыктардын колдонулушу аркылуу;

Ж. О. Кулмамбетовдун диссертациясынын иштөө планы логикалуу уюшулган, главалар жана параграфтар коюлган максат менен анын чечүү логикасына ылайык өз ара тутумдашкан байланышты туюндуруп турат.

Коргоого сунушталган негизги илимий жоболор жетиштүү деңгээлде негизделген жана аргументтештирилген. Диссертациялык иш маданият таануу, искусство таануу, театр таануу, фольклор таануу

илимдеринин өнүгүүсү үчүн кыйла олуттуу мааниге ээ бир катар жаңы илимий жыйынтыктарды камтып турат:

1- жыйынтык.

Эпикалык театрдын чыгышына жана калыптанышына илимий - эстетикалык талдоо жүргүзүлүп, буга чейинки бир катар эстетикалык көз караштар, илимий тыянактар жалпыланган;

2- жыйынтык.

Жалпы эле оозеки маданияттын, анын ичинде кыргыздын оозеки чыгармачылыгынын театр искусствосуна түздөн-түз таандык кубулуш катары маңызы жана мазмуну аныкталган;

3- жыйынтык.

Дүйнөлүк театр искусствосунун көп түрдүүлүгүнүн мисалында диегесис моделиндеги кыргыздын эпикалык өнөрүнүн дүйнөлүк сахна маданиятындагы спецификалык өзгөчөлүктөрү айкын көрсөтүлгөн:

4- жыйынтык.

Аристотелдик жана аристотелдик эмес театрдын эстетикалык айырмачылыктары, принципалдуу окшоштуктары салыштыруу ыкмасы менен олуттуу иликтенген;

5- жыйынтык.

Диегесис моделиндеги кыргыздын эпикалык (баяндоочу, нарративдик) театрынын мимесис моделиндеги аристотелдик сахна искусствосуна тиешеси жок, европалык (аристотелдик) театрга чейин эле эзелтен бери эпосту оозеки аткаруудан (баяндоодон, наррациялоодон) жаралган эстетикалык кубулуш экендиги такталган.

3. Изилдөөнүн теориялык жана практикалык маанилүүлүгү.

Изилдөөнүн жыйынтыктары дүйнөлүк театр өнөрүнүн көп түрдүүлүгүн, көп моделдүүлүгүн таанып-билүүдө сахна искусствосу эстетикасынын өнүгүүсүнүн методологиялык проблемаларын андан ары тереңирээк изилдөөдө жана окуп-үйрөнүүдө колдонулушу ыктымал.

Изилдөөнүн теоретикалык-методологиялык жоболору дүйнөлүк сахна маданиятынын, анын ичинде кыргыздын эпикалык театрынын эстетикасын таанып-билүүдө, дүйнөлүк сахна искусствосунун, анын ичинде кыргыздын улуттук эпикалык театрынын тарыхын окутууда боюнча атайын курстарды даярдоодо, лекциялык жана семинардык сабактарды окутууда колдонулушу мумкун. Ошондой эле, маданий чөйрөнүн илим менен байланышын чагылдырган ар кандай иш-чараларды иштеп чыгууда колдонсо болот.

4. Алынган натыйжалардын ички биримдигин баалоо.

Диссертациялык изилдөөнүн ички биримдиги иштин негизги максатын так аныктоо аркылуу камсыз болгон. Диссертациянын структурасы автор тарабынан коюлган максаттарга жана милдеттерге шайкеш келип, аларды ачып берет. Иштин главалары жана параграфтары бири-бири менен байланышып турат жана материал ырааттуу баяндалган. Коргоого алып чыгылган жоболор изилдөөнүн корутунду бөлүмүндөгү жыйынтыктарга дал келет. Жүргүзүлгөн изилдөө бир максатты көздөйт – кыргыздын эпикалык (баяндоочу, нарративдүү) театрына илимий - эстетикалык талдоо жүргүзүү.

Алынган жыйынтыктар бири-бири менен байланыштуу, практикалык сунуштар такталган, теориялык жоболор иреттүү.

Диссертациянын негизги жоболору жана жыйынтыктары дүйнөлүк театр маданиятын тереңдеп түшүнүүгө жана анын теориялык базасын кеңейтүүгө мүмкүндүк берет.

Изилдөөнүн жыйынтыктарынын жалпы билим берүү процессинде, дүйнөлүк театр тарыхынын жана спектакль, драматургия теориясы менен анализинин негизги курсун жана башка бөлүмдөрүн окутууда, мамлекеттик саясатты уюштурууда колдонулуу мүмкүнчүлүктөрү бар.

5. Диссертациянын негизги жоболорунун, жыйынтыктарынын жана корутундуларынын жарык көрүүсүн тастыктоо.

Ж. О. Кулмамбетовдун кандидаттык диссертациясында алынган илимий жыйынтыктары изденүүчүнүн төмөндөгү эмгектеринде жүзөгө ашкан:

1. «Манас» - эпический театр киргизского народа //Литературный Киргизстан – Фрунзе,1984. -№3.-12-118-беттер.
2. Куудулдар театры /Ж. Кулмамбетов // Театр дүйнөсүндө. –Фрунзе, Кыргызстан, 1987. -61-69-беттер.
3. Кыргызда театр болгонбу? //Ала-Тоо – Бишкек,1991. -№12.-138 -151-беттер.
- Роль традиций и обычаев в консолидации народов и наций Кыргызстана // Вестник КНУ им. Ж. Баласагына. - Бишкек, 2004. -Серия 5. Вып.1. -С. 13-15.
4. «Манас» - кыргыз элинин эпикалык театры //Ала-Тоо – Бишкек,1995. -209 - 220-беттер.
5. «Манас» - кыргыз элинин эпикалык драмасы жана эпикалык театры// Кыргыз-түрк «Манас» университетинин илимий-практикалык конференциясынын материалдары. «Манас» эпосу көркөм өнөр дүйнөсүндө. - Бишкек, 2011. – 91 – 101-беттер.
- 6.Кыргыздын фольклордук театры// Сайт: Кыргызстандын жаңы адабияты. -Бишкек, 2013. Ноябрь.
7. «Манас» - кыргыз элинин эпикалык драмасы жана эпикалык театры// Сайт: Кыргызстандын жаңы адабияты. -Бишкек, 2013. Ноябрь.
- 8.«Манас» - протагонисттин театры эмес// Илимий-практикалык конференциянын материалдары. Кыргыз Республикасынын ЖОЖдорундагы илимий-изилдөө иштер: реформацияланышы, проблемалары, өнүгүү келечеги//И. Арабаев атындагы кыргыз мамлекеттик университетинин жарчысы. –Бишкек, 2015. -Атайын чыгарылыш. -224 – 227-беттер.
- 9.Кыргыздын эпикалык театры: хор жана эпос// Илимий-практикалык конференциянын материалдары. Кыргыз Республикасынын ЖОЖдорундагы илимий-изилдөө иштер: реформацияланышы, проблемалары, өнүгүү келечеги//И. Арабаев атындагы кыргыз мамлекеттик университетинин жарчысы. –Бишкек, 2015. -Атайын чыгарылыш. -227 – 229-беттер.
10. Кыргыздын улуттук эпикалык өнөрү жана европалык типтеги театр// БГУ жарчысы. Бишкек, 2015. -№2(32). -112–115-беттер.
- 11.Кыргыздын улуттук эпиктеринин профессионализми// БГУ жарчысы. Бишкек, 2015. -№2(32). -138–141-беттер.
- 12.Кыргыздын эпикалык театры – баяндоочу искусство // И. Арабаев атындагы кыргыз мамлекеттик университетинин жарчысы. –Бишкек, 2015. - №2. -111 – 113 - беттер.
- 13.Кыргыздын эпикалык театры менен аристотелдик театрдын аткаруучулук принциптеринин айырмачылыктары // И. Арабаев атындагы кыргыз мамлекеттик университетинин жарчысы. –Бишкек, 2015. -№2. -114 – 116 - беттер.
14. Кыргыздын эпикалык театры дүйнөлүк театрдын контекстинде. // Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. –Бишкек, 2015. -№5. - 196 – 199 - беттер.

15.Эпикалык театрдагы монологдун орду. // Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. –Бишкек, 2015. -№5. -214 – 216 - беттер.

16.Кыргыздын эпикалык театры. // Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын кабарлары. Бишкек, Илим. -2015. -№4. -91–98-беттер.

17.Кошок кыргыздын эпикалык театрынын башаты // КР УИАнын философия жана саясий-укутук изилдөөлөр институту жарчысы. Бишкек, 2016. -№2. -112-115- беттер.

18.Кыргыздын эпикалык театрындагы конфликттин орду // КР УИАнын философия жана саясий-укутук изилдөөлөр институту жарчысы. Бишкек, 2016. -№2. -115-119- беттер.

19. Исполнительское искусство киргизских эпиков // Научная дискуссия: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии. Москва, 2016. -№6 (45). -10-14- беттер.

20.Кошок (плач по усопшему) – начало киргизского эпического искусства // Научная дискуссия: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии. Москва, 2016. -№6 (45). -15-19 - беттер.

21.Кыргыздын эпикалык театры /Ж. Кулмамбетов // Кыргыз театры. – Бишкек, Турар, 2017. -8-136-беттер.

6. Авторефераттын мазмунунун диссертациянын мазмунуна ылайык келүүсү.

Автореферат диссертациянын мазмунуна, андагы коюлган изилдөөнүн максаттарына жана милдеттерине ылайык келет, диссертациядагы негизги жоболор менен илимий жыйынтыктарды толугу менен чагылдырып турат. Автореферат орус жана англис тилдериндеги шайкештик резюмеге ээ.

7.Диссертациянын мазмунундагы мүчүлүштүктөр жана кемчиликтер.

Диссертациялык изилдөөгө оң баа берүү менен катар, кээ бир кемчиликтерин да белгилөө зарыл:

1. Диссертацияда кыргыздын эпикалык театрынын ар кандай кырлары ата мекендик тарых аркылуу жетишээрлик чагылдырылбаган;

2. Изилдөөдө негизги басым манасчылыкка – айтуучулук (баяндоочулук) өнөргө жасалып, ошол эле учурда кыргыздын оозеки маданиятынын бир тарабы болгон салттуу куудулдук, төкмөлүк өнөрлөрүнө баа берүү көз жаздымда калгандай.

3. Иште айрым стилистикалык катачылыктар жана кайталоолор орун алаган.

Ошентсе да, жогоруда көрсөтүлгөн кемчиликтер диссертациялык изилдөөнүн илимий-теориялык деңгээлин жана сапатын төмөндөтпөйт. Сунушталган иш актуалдуу, илимий жаңылыгы бар, теориялык жана практикалык мааниге ээ.

8. Диссертациянын КРнын ЖАКы койгон талаптарына ылайык келүүсү.

Кулмамбетов Жаныш Осмоновичтин «Кыргыздын эпикалык театры дүйнөлүк маданияттын контекстинде» аттуу темадагы диссертациясы КРнын ЖАКынын «Окумуштуулук даражаларын ыйгаруунун тартиби жөнүндөгү» Жобосунун талаптарына жооп берет, себеби:

-24.00.01 - маданияттын теориясы жана тарыхы адистиги боюнча бүткөрүлгөн квалификациялык иш болуп эсептелет;

-дүйнөлүк театр маданиятынын көп түрдүүлүгү маңызы, мазмуну, ишке ашуу өзгөчөлүктөрү, методологиялык ролу жөнүндөгү билимдердин кеңейишинде маңыздуу мааниге ээ болгон жаңы, илимий негизделген натыйжаларды камтып турат, сунуш кылынган жоболор терең аргументтештирилген.

Кулмамбетов Жаныш Осмоновичтин «Кыргыздын эпикалык театры дүйнөлүк маданияттын контекстинде» аттуу темадагы диссертациялык иши актуалдуу, бүткөрүлгөн, өз алдынча аткарылган илимий иш болуп саналат, илимий жаңылыгы бар жана КРнын ЖАКынын кандидаттык диссертацияларга койгон талаптарына толук жооп берет, анын автору Кулмамбетов Жаныш Осмонович 24.00.01 - маданияттын теориясы жана тарыхы адистиги боюнча маданият таануу илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын ыйгарууга татыктуу.

Кулмамбетов Жаныш Осмоновичтин 24.00.01 - маданияттын теориясы жана тарыхы адистиги боюнча маданият таануу илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн «Кыргыздын эпикалык театры

дүйнөлүк маданияттын контекстинде» аттуу темадагы диссертациялык иши коргоого сунушталат.

Кулмамбетов Жаныш Осмоновичтин 24.00.01 - маданияттын теориясы жана тарыхы адистиги боюнча маданият таануу илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн «Кыргыздын эпикалык театры дүйнөлүк маданияттын контекстинде» аттуу темадагы диссертациясынын кол жазмасы К. Карасаев атындагы Бишкек гуманитардык университетинин философия жана маданият таануу кафедрасынын 2018-жылдын 17- апрелиндеги кеңешмесинде (№6- протокол менен) талкууланды жана пикир бекитилди.

**Кеңешменин төрайымы,
БГУнун философия жана маданият
таануу кафедрасынын башчысы,
философия илимдеринин доктору,
профессор**

Катчы

Исмаилова Э. И.

Маратова Б. М.

**КОЛУ ТАСТЫКТАЙМЫН
ПОДПИСЬ ЗАВЕРЯЮ**

**КАДРЛАР БОЛУМУНУН БАШКАРМАСЫ
НАЧАЛЬНИК ОТДЕЛА КАДРОВ**

17.04.2018